

# L'expansió de l'agro-indústria del xampany en els darrers anys

Enric BERTRAN i GONZÀLEZ  
*Geògraf*

## Una pinzellada a la història del xampany

L'afecció dels pobles de la Mediterrània a beure vins escumosos és de molts segles centenària. Ja a la Grècia clàssica, els taverners hel·lènics criaven vins espurnejants, tot afegint-los productes sacarosos per provocar-ne una segona fermentació. Aquesta pràctica, esdevingué costum, degué passar dels grecs als romans, els quals sembla que la introduïren a Catalunya, com a un element més del procés d'aculturació a què els primers sotmeteren els segons.

Tot i que hom no té constància de l'elaboració a Catalunya de vins amb bombolles durant la foscor dels temps visigòtics, aquesta pràctica es degué conservar viva, si més no en el record, ja que és documentada a l'alta edat mitjana, època en què Francesc Eiximenis i Anselm Turmeda escriuen, respectivament, sobre els «vins formigalejants» i els «vins subtils», denominacions, totes dues, que palesen la seva naturalesa borbollejant.

Malgrat aquesta experiència, de molts anys acumulada, la bonesa dels vins escumosos es devia només a la destresa dels taverners que els criaven, ja que ningú no fou capaç de controlar-ne la segona fermentació fins ben entrat el segle XVII. Fou aleshores quan, a prop de la vila d'Épernay, a la riba del Marne, a la Xampanya, aparegué un personatge clau en la història del xampany: Pierre Pérignon (1638-1715). Dom Pérignon, que era monjo cellerer de l'abadia benedictina d'Hautvilliers, estudià la tendència a escumejar dels vins blancs de la contrada i descobrí la dosi de sucre justa per poder-ne controlar la segona fermentació. Hom pot dir que, amb aquesta descoberta, havia nascut el xampany.

A bon compte, el costum centenari de criar vins espurnejants a Catalunya, la tradició vitivinícola de la masia de Can Codorniu, que es remunta al segle XVI,<sup>1</sup> l'èxit comercial assolit pel vi escumós de la Xampanya i la tasca divulgadora de l'Institut Agrícola Català

de Sant Isidre<sup>2</sup> són, plegades, les quatre raons fonamentals que expliquen l'inici de l'elaboració de xampany a Sant Sadurní d'Anoia, de la mà de Josep Raventós i Fatjó, pagès il·lustrat que posseïa coneixements de química i enologia. Hom no es troba, ja, davant d'un afeccionat, sinó d'un home que, amb uns fonaments científics, més o menys afermats, endegà un seguit d'experiments, fins obtenir, el 1872, les primeres ampolles de xampany elaborat amb raïms de la seva finca. La primera producció documentada fou de més de 800 botelles el 1879. Tot i que el nombre d'ampolles comercialitzades en els primers anys fou més aviat modest (2.556 botelles, el 1885), l'acollida del xampany de Can Codorniu fou remarcable, fins el punt que, ben aviat, desplaçà el seu homònim francès de la cort del rei Alfons XII.<sup>3</sup>

L'any 1885 fou el de la mort de Josep Raventós i el de la fundació de l'empresa Raventós i Codorniu. Aquesta societat, dirigida, a partir d'aquell moment, per Manuel Raventós i Domènech (1862-1930), encetà un període d'expansió, productiva i comercial, que només fou deturat per la fil·loxera, pugó que anorrea totes les vinyes de Can Codorniu; enrera quedava la xifra rècord fins aleshores de 10.000 ampolles envasades el 1893 i la importació de ceps de la Xampanya. La crisi de la fil·loxera, però, no fou sols un daltabaix de l'activitat xampanyera, sinó que esdevingué una oportunitat que hom sabé aprofitar amb llestesa: es replantaren les vinyes mortes amb varietats autòctones (Xarel·lo, Parellada, Monastrell o Macabeu), les quals, amb el pas del temps, demostraren una millor aptesa que les franceses per a la fabricació de xampany. Així, la producció es recuperà ben aviat, fins a tal punt que, el 1900, el nombre d'ampolles comercialitzades fou de 200.000.

L'èxit comercial del xampany esperonà d'altres viticultors de l'Alt Penedès, que es llançaren a l'aventura, de riscos ben calculats, d'elaborar un vi tan delicat i subtil. Entre aquests primers xampanyers, cal citar els Ferrer i Sala, Jeroni Pareras, Lluch, Sardà, etc. Mentrestant, Josep Raventós féu diversos viatges a l'estranger per conèixer les innovacions tècniques dels xampanyers francesos i incorporar-les a la seva explotació, que, ja a començaments de segle, esdevenia competitiva en els mercats internacionals.

Des d'aleshores fins 1960, la producció de xampany enregistrà un creixement constant i sostingut, amb un nombre d'ampolles comercialitzades que s'anà doblant cada decenni, tret de 1940, a causa de l'ensulsiada econòmica que significà la guerra 1936-39. En el decurs d'aquests seixanta anys, aparegueren noves firmes elaboradores que accentuaren, encara més, el pes específic de la producció xampanyera de l'Alt Penedès a nivell de l'estat espanyol, fins el punt que, a finals de la dècada dels cinquanta, en aquesta comarca, 49 empreses embotellaven el 95% del xampany espanyol, 32 de les quals, amb raó social a Sant Sadurní d'Anoia, n'envasaven el 86%. Cal dir però, que la presència d'aquesta cinquantena de societats xampanyeres no pot encobrir el predomini aclaparador de Codorniu, S.A., que admeté de comercialitzar entre 5 i 10 milions d'ampolles de xampany l'any. A partir d'aquesta xifra, obtinguda per Salvador Llobet, aquest pogué fer una estimació de la producció de les firmes domiciliades a Sant Sadurní d'Anoia,<sup>4</sup> que hom reconegué força aproximada: 14 empreses embotellaven menys de 50.000 ampolles, 32 n'envasaven entre 50.000 i 200.000, 6 en comercialitzaven de 200.000 a 400.000 i altres 6 en venien de 400.000 a 900.000. L'aclaparadora predominança de Can Codorniu ve rebllada pel fet que, ja en aquella època, elaborava molt més xampany que qualsevol firma francesa.

## La producció de xampany. Comercialització i mercats de consum

Si fins el 1960 l'augment de la producció de xampany fou constant i sostingut, a partir d'aquesta data esdevé espectacular, en entrar en una fase de gran expansió, que es manifesta en la continuada aparició de noves empreses elaboradores i en un increment vertiginós de la producció, que es consolida comercialment a l'estat espanyol i que inicia una activitat exportadora, com més va més important, amb la conquesta indeturada de nous mercats de consum a l'estranger.

El primer recompte de firmes xampanyeres espanyoles de què hom ha pogut disposar i que correspon al 1977 en comptabilitzà 65; el 1985, el nombre de societats ja s'havia doblat (128); el 1990 ja eren 235 les inscrites al registre «cava». Aquest fet, que per si sol ja demostra la puixança del sector, té com a conseqüència directa un augment espectacular de la producció: dels 10.500 milers d'ampolles de xampany comercialitzades el 1960, es passà a vendre'n 47.000, només 10 anys després; el 1980, amb 82.048 milers de botelles venudes, la producció havia augmentat en un 74,57% respecte el 1970; el 1989, els 142 milions d'ampolles comercialitzades representaven un increment del 73,07% respecte nou anys enrere. Aquest augment espectacular de la producció sembla patir un retrocés el 1990, fet que es tractarà més endavant, en parlar de la davallada de les exportacions en aquest any.

### Quadre 1

**Evolució de la producció de xampany (en milers d'ampolles)\* i del nombre d'empreses inscrites en el registre de cava\*\***

Any	Mercat interior		Exportació		Total nombre d'ampolles	Nombre d'empreses
	nombre d'ampolles	%	nombre d'ampolles	%		
1900					200	
1910					400	
1920					1.000	
1930					2.400	
1940					2.400	
1950					5.700	
1960					10.500	
1970					47.000	
1971					49.000	
1972					51.000	
1973					54.000	
1974	53.458	93,79	3.542	6,21	57.000	
1975	57.955	95,01	3.045	4,99	61.000	
1976	61.551	93,26	4.449	6,74	66.000	
1977	67.500	92,42	5.535	7,58	73.035	65
1978	70.000	92,24	5.888	7,76	75.888	
1979	72.000	88,92	8.976	11,08	80.976	70
1980	72.000	87,75	10.048	12,25	82.048	
1981	74.500	84,28	13.896	15,72	88.396	82
1982	80.973	81,85	17.952	18,15	98.925	
1983	80.150	77,76	22.925	22,24	103.075	103

Any	Mercat interior		Exportació		Total nombre d'ampolles	Nombre d'empreses
	nombre d'ampolles	%	nombre d'ampolles	%		
1984	82.851	75,76	26.419	24,24	109.000	
1985	82.650	74,12	28.852	25,88	111.502	128
1986	84.303	73,09	31.044	26,91	115.347	150
1987	89.000	68,64	40.670	31,36	129.670	179
1988	91.670	65,98	47.270	34,02	138.940	205
1989	93.878	66,11	48.122	33,89	142.000	221
1990			47.000***			235

\* la producció abasta la totalitat de l'estat espanyol.

\*\* el nombre d'empreses abasta la totalitat de l'estat espanyol.

\*\*\* xifra provisional.

Font: Consejo Regulador de Vinos Espumosos

L'augment de la producció de xampany ha estat possible a partir de la seva consolidació comercial a l'estat espanyol i de l'obertura constant de mercats de consum a l'estranger, tal com es desprèn del constant increment de les vendes espanyoles i de les exportacions. L'any 1974, el primer del qual hom disposa de xifres que destrien el consum dels mercats interior i exterior, demostra un domini abassegador del comerç a l'estat espanyol (93,79%, que correspon a 53.458 milers d'ampolles) sobre un volum exportador incipient (6,21%, que correspon a 3.542 milers de botelles). Des d'aquest mateix any però, el percentatge de les exportacions creix a poc a poc, fins arribar a representar, el 1989, un xic més d'un terç del nombre total d'ampolles comercialitzades, sense que hi hagi, val a dir-ho, cap reducció del consum interior en xifres absolutes. Així, el 1980 les vendes a l'exterior s'havien gairebé triplicat respecte les de 1974, passant a representar el 12,25% (10.048 milers de botelles) del total de vendes efectuades; el 1989, el percentatge fou ja del 33,89% (48.122 milers d'ampolles), havent crescut en un 378,92% respecte el 1980. Mentrestant el ritme creixent de les vendes al mercat espanyol, tot i sofrir una lògica minva percentual, fou constant i sostingut, fins assolir, el 1989, comercialitzar 93.878 milers de botelles, que representaren el 66,11% del global de vendes efectuades.

Entre les característiques principals del comerç del xampany, cal destacar un factor d'estacionalitat que hom malda per superar a través d'esforços de promoció i publicitat, per tal d'aconseguir augmentar, encara més, el volum de vendes. Actualment, el 57% del xampany es comercialitza només en quatre mesos, desembre i gener (38%), època de festes nadalenques amb una tradició de consum fortament arrelada, i febrer i març (19%), quan una certa inèrcia consumidora manté encara elevada la demanda de xampany.

**Quadre 2**  
**Consum bimestral de xampany**

Mesos	%
febrer i març	19,00
abril i maig	8,00
juny i juliol	11,00
agost i setembre	12,00
octubre i novembre	12,00
desembre i gener	38,00
<b>Total anual</b>	<b>100,00</b>

Font: Consejo Regulador de Vinos Espumosos

**Quadre 3**  
**Distribució territorial del consum de xampany a l'estat espanyol**

	%
Àrea Metropolitana de Barcelona	27,00
Resta de Catalunya	24,00
<b>Total Catalunya</b>	<b>51,00</b>
Múrcia, País Valencià i Illes Balears	11,00
Andalusia	8,00
Comunitat Autònoma de Madrid	8,00
Extremadura i Castella-la Manxa	3,00
Astúries i Galícia	7,00
Aragó, Castella-Lleó, País Basc, Cantàbria i la Rioja	12,00
<b>Total estat espanyol*</b>	<b>100,00</b>

\* no hi són incloses les Illes Canàries

Font: Consejo Regulador de Vinos Espumosos

La distribució geogràfica del consum de xampany a l'estat espanyol palesa la importància de la producció comercialitzada a Catalunya (51%), on els municipis de l'antiga Àrea Metropolitana de Barcelona, a causa de l'elevada concentració de població, assoleixen una significació cabdal (27%). La resta del xampany es reparteix bastant equitativament arreu de l'estat, tot i que cal destacar la importància de les regions turístiques mediterrànies (Illes Balears, País Valencià i Múrcia), on es col·loca l'11% de la producció, i el pes creixent de la Comunitat Autònoma de Madrid (8%), on el consum de xampany ha augmentat considerablement en els darrers anys.

En analitzar el mercat de l'exportació, segons les xifres de vendes corresponents al 1985, es demostra la predominança aclaparadora dels dos països més rics del continent americà, EUA i Canadà; en aquest any, els països esmentats ocupaven el primer i el segon lloc del rànking exportador espanyol, ja que rebien el 60,53% i el 7,82% de les vendes fetes a l'exterior, respectivament. El mateix any, les comandes fetes pels països de la Comunitat Eco-

nòmica Europea (CEE) eren percentualment reduïdes (14,86%). Aquesta situació, però, amb l'entrada d'Espanya a la CEE, s'ha capgirat espectacularment en només quatre anys: el 1989, el xampany venut als estats membres de la Comunitat ja representava el 31,91% de les exportacions, havent-s'hi enregistrat un increment del 258,05% del nombre d'ampolles comercialitzades; en aquest mateix any, les vendes als EUA i al Canadà ja només representaven el 39,11% i el 6,36% de les exportacions, percentatges que són conseqüència d'un ritme de creixement menor que el de l'exportació als països comunitaris. Hom es troba doncs, amb una situació canviant, que posa de manifest la bona acollida del xampany espanyol en un mercat difícil com és el de la CEE, on la competència dels escumosos francesos, alemanys i italians és singularment dura. En aquest sentit esdevé significatiu, tot i la seva modèstia, el volum d'exportacions del 1989 dirigit a França (459.544 ampolles, ço és el 0,95% de l'exportació), mercat fins fa poc barrat al xampany espanyol (només 16.008 ampolles el 1985), ja que era feu gairebé exclusiu del «champagne» i d'altres escumosos borgonyons i occitans.

També és notable l'augment de l'exportació als països de l'E.F.T.A., on especialment Suècia i Suïssa, al 5è. i 7è. lloc del rànking exportador, esdevenen importants mercats per al xampany espanyol, en representar respectivament el 4,94% i el 2,97% de les vendes efectuades a l'estranger.

**Quadre 4**  
**Distribució geogràfica de l'exportació de xampany**

	1985			1989			Augment vendes (1985-1989)	
	vendes		lloc ràn- king	vendes		lloc ràn- king	nombre d'ampolles	%
	nombre d'ampolles	%		nombre d'ampolles	%			
ALEMANYA (Rep. Federal)	2.061.188	7,14	3 r.	9.441.363	19,62	2 n.	7.380.175	358,05
REGNE UNIT	1.102.481	3,82	5 è.	2.423.956	5,04	4 t.	1.321.475	119,86
ITÀLIA	456.439	1,58	8 è.	981.447	2,04	8 è.	525.008	115,02
HOLANDA	280.207	0,80	12 è.	711.559	1,48	10 è.	481.352	209,10
DINAMARCA	209.719	0,73	13 è.	674.368	1,40	12 è.	464.649	221,56
FRANÇA	16.008	0,06	37 è.	459.544	0,95	14 è.	443.536	2.770,71
BÈLGICA-LUXEMBURG	146.021	0,50	16 è.	393.136	0,81	16 è.	247.115	169,23
IRLANDA	62.280	0,22	22 è.	128.569	0,27	21 è.	66.289	106,44
GRÈCIA	4.289	0,01	47 è.	99.459	0,21	24 è.	95.170	2.218,93
PORTUGAL				41.937	0,09	35 è.	41.937	
<b>Total C.E.E.</b>	<b>4.288.632</b>	<b>14,86</b>		<b>15.355.338</b>	<b>31,91</b>		<b>11.066.706</b>	<b>258,05</b>
SUÈCIA	600.029	2,08	7 è.	2.376.528	4,94	5 è.	1.776.499	296,07
SUÏSSA	619.988	2,15	6 è.	1.381.705	2,87	7 è.	761.717	122,86
NORUEGA	187.392	0,65	14 è.	678.080	1,41	11 è.	490.688	261,85
FINLÀNDIA	42.552	0,15	24 è.	102.967	0,22	23 è.	60.415	141,98
ÀUSTRIA	81.900	0,28	19 è.	96.364	0,20	25 è.	14.464	17,66
ISLÀNDIA	.240	0,00	70 è.	5.400	0,01	61 è.	5.160	2.150,00
<b>Total E.F.T.A.</b>	<b>1.532.101</b>	<b>5,31</b>		<b>4.641.044</b>	<b>9,65</b>		<b>3.108.943</b>	<b>202,92</b>
Illes Canàries	1.370.391	4,75	4 t.	2.224.125	4,62	6 è.	853.734	62,30
ANDORRA	255.652	0,89	11 è.	454.101	0,95	15 è.	198.449	77,62

	1985			1989			Augment vendes (1985-1989)	
	vendes		lloc rànk- king	vendes		lloc rànk- king		
	nombre d'ampolles	%		nombre d'ampolles	%		nombre d'ampolles	%
Zones franques espanyoles	133.984	0,46	17 è.	299.887	0,62	17 è.	165.903	123,82
POLÒNIA	123.720	0,43	18 è.	160.308	0,34	20 è.	36.588	29,57
Ceuta i Melilla	42.259	0,15	25 è.	57.948	0,12	31 è.	15.689	37,13
Altres	10.920	0,03		100.954	0,20		90.034	824,49
<b>Total resta d'Europa</b>	<b>1.936.926</b>	<b>6,71</b>		<b>3.297.323</b>	<b>6,85</b>		<b>1.360.397</b>	<b>70,23</b>
<b>Total Europa</b>	<b>7.757.659</b>	<b>26,88</b>		<b>23.293.705</b>	<b>48,41</b>		<b>15.536.046</b>	<b>200,27</b>
EUA	17.462.885	60,53	1 r.	18.820.064	39,11	1 r.	1.357.179	7,77
CANADÀ	2.257.667	7,82	2 n.	3.062.017	6,36	3 r.	804.350	35,63
VENEÇUELA	301.920	1,05	10 è.	270.871	0,56	18 è.	-31.049	-10,28
MÈXIC	396	0,00	65 è.	210.808	0,44	19 è.	210.412	53.134,34
BRASIL	33.576	0,12	26 è.	89.700	0,19	26 è.	56.124	167,16
ANTILLES HOLANDESES	480	0,00	64 è.	73.956	0,15	27 è.	73.476	15.307,50
PANAMÀ	67.979	0,24	20 è.	72.900	0,15	28 è.	4.921	7,24
COLÒMBIA	27.840	0,09	29 è.	69.840	0,15	29 è.	42.000	150,86
GUADALUPE				69.240	0,14	30 è.	69.240	
GUATEMALA	30.000	0,10	27 è.	56.400	0,12	32 è.	26.400	88,00
CUBA	29.280	0,10	28 è.	50.244	0,10	33 è.	20.964	71,60
BAHAMES	44.189	0,15	23 è.	15.000	0,03	48 è.	-29.189	-66,05
Resta d'Amèrica	154.858	0,54		270.952	0,57		116.094	74,97
<b>Total Amèrica</b>	<b>20.411.070</b>	<b>70,74</b>		<b>23.131.992</b>	<b>48,07</b>		<b>2.720.922</b>	<b>13,33</b>
JAPÓ	339.325	1,18	9 è.	945.476	1,96	9 è.	606.151	178,63
Resta d'Àsia	63.624	0,22		103.152	0,22		39.528	62,13
<b>Total d'Àsia</b>	<b>402.949</b>	<b>1,40</b>		<b>1.048.628</b>	<b>2,18</b>		<b>645.679</b>	<b>160,24</b>
NOVA ZELANDA	63.540	0,22	21 è.	491.088	1,02	13 è.	427.548	672,88
AUSTRÀLIA	169.200	0,59	15 è.	128.040	0,27	22 è.	-41.160	-24,33
Resta d'Oceania				2.715	0,00		2.715	
<b>Total d'Oceania</b>	<b>232.740</b>	<b>0,81</b>		<b>621.843</b>	<b>1,29</b>		<b>389.103</b>	<b>167,18</b>
<b>Total d'Àfrica</b>	<b>47.652</b>	<b>0,17</b>		<b>26.232</b>	<b>0,05</b>		<b>-21.420</b>	<b>-44,95</b>
<b>TOTAL D'EXPORTACIONS</b>	<b>28.852.070</b>	<b>100,00</b>		<b>48.122.400</b>	<b>100,00</b>		<b>19.270.330</b>	<b>66,79</b>

Font: Consejo Regulador de Vinos Espumosos

El conjunt de les exportacions al continent europeu, que el 1985 representaven només el 26,89% del total, assoliren, el 1989, prop de la meitat de les vendes a l'estranger (48,41%). És d'esperar que aquest percentatge creixi, encara més, amb la consolidació del consum del xampany espanyol a la CEE, on ofereix un binomi qualitat-preu molt competitiu i amb la seva possible introducció als mercats encara verges dels països soviètics o eslaus,<sup>5</sup> dels quals, ara com ara, només Polònia efectua un volum de compres significatiu (160.308 ampolles el 1989, ço és el 0,34% de les exportacions).

Un fet que minimitza la reducció percentual de l'exportació americana és l'obertura de filials productores, alhora que comercials, als EUA, per part de les dues principals

empreses xampanyeres: Freixenet, S.A. i Codorniu, S.A. La primera té filials productores a Sonoma i la segona a Carneros, ambdues a Califòrnia. Hom pretén, així, establir un nivell de competència més avantatjós amb els escumosos californians que, darrerament, han iniciat una fase d'expansió pel mercat americà.

L'exportació a la resta del món és, encara avui, poc significativa: Àsia (2,18%), Oceania (1,29%) i Àfrica (0,05%). Malgrat això, cal destacar la importància del mercat japonès, que, amb l'1,96% de les vendes efectuades a l'exterior, ocupa el 9è. lloc del rànking exportador, i el notable comerç establert amb Nova Zelanda (1,02%). A més, les possibilitats d'expansió per aquests mercats són esperançadores; en aquest sentit, cal recordar que Freixenet, S.A. té intenció d'establir una «joint-venture» amb determinades empreses xineses, de cara a plantar ceps de varietats penedesenques a les regions de Yangtai i d'A Sinhgtao, situades a una latitud semblant a la del Penedès.

## **La davallada de l'exportació el 1990**

Les primeres xifres de vendes de xampany a l'estranger del 1990, referides al primer semestre de l'any, demostraven un augment del 3,3% respecte al mateix període de l'any anterior, la qual cosa semblava esvair els temors dels xampanyers, que tenien por d'una reducció de les exportacions i del marge de beneficis, a causa, principalment, de la davallada del dòlar combinada amb el progressiu enfortiment de la pesseta. No obstant això, les dades provisionals del 1990, fetes públiques recentment, han confirmat aquests temors, perquè han palesat una reducció de les exportacions del 2,33% respecte el 1989, cosa que ha comportat una baixa de 300 milions de pessetes respecte als ingressos previstos. Aquest fet planteja alguns interrogants sobre el futur de les exportacions. Les veus més alarmistes anuncien una possible saturació del mercat; d'altres opinions més tranquil·litzadores creuen que la baixa de les exportacions és una lògica conseqüència de la conjuntura lleugerament recessiva de l'economia mundial i de la reducció del consum de vi per habitant i any,<sup>6</sup> coses que no s'han d'entendre com un anunci de crisi del sector xampanyer. Val a dir que els industrials del xampany confien en la qualitat del producte per garantir la continuïtat de l'èxit econòmic del comerç amb l'estranger.

## **L'adhesió a la CEE i la creació de la Denominació d'Origen «cava»**

L'entrada d'Espanya a la CEE, el 1985, es produí en una època de reestructuració de la política agrària comunitària, de la qual cal destacar la prohibició, vàlida fins el 1990, de plantar noves vinyes per tal de reduir els excedents acumulats, cosa que suposa un entrebanc per a l'expansió de l'activitat xampanyera. A més, la CEE, a instància dels xampanyers francesos, molt poderosos en el sector vitivinícola comunitari, recordà la prohibició d'utilitzar el mot «champagne», tot i que s'adaptés fonèticament a la grafia catalana, i establí un període de set anys per a l'ús de la denominació «méthode champenoise», ja que considerà que pertanyia en exclusiva a les empreses de la Xampanya. Aquesta prohibició no té una justificació massa clara, si un té en compte, tal com assenyala Joan Mier,<sup>7</sup> el tractament invers que es donà a les denominacions d'origen en el cas del xerès, tot admetent «British Sherry», «Irish Sherry» i «Cyprus Sherry».



El Tractat d'Adhesió que hom signà i que tenia com a principal objectiu preservar els drets dels estats membres abans de la darrera ampliació, no resultà gens avantatjós per Espanya, ja que fixava, entre d'altres condicions, un termini de set anys per a la reducció d'aranzels i un període de deu per aconseguir unes condicions d'intercanvi plenament igualitàries.

D'acord amb la normativa de la CEE, es creà la Denominació d'Origen «cava», garantia que empara l'elaboració de xampany, sota el control del Consejo Regulador de los Vinos Espumosos, organisme que depèn del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación i que té la seva seu a Vilafranca del Penedès. Aquest organisme, que regula el procés d'elaboració dels vins escumosos, estableix quatre condicions fonamentals per al cas del xampany: provocar la segona fermentació en l'ampolla original, una criança a la cava superior als nou mesos, l'ús exclusiu d'unes determinades varietats de raïm (Macabeu, Xarel·lo, Parellada i Chardonnay, com a principals, i Subirat, Garnatxa Negra i Monastrell, com a complementàries) i l'obligatorietat de conrear-les dins la regió del cava<sup>8</sup> (vegi's mapa 1). El vi escumós que compleix, entre d'altres de menor importància, les condicions esmentades, rep la denominació de vi escumós de qualitat produït en regió determinada (v.e.q.p.r.d.) i és l'únic que pot emprar el nom «cava» per designar el que popularment s'anomena xampany. En queden exclosos tots els altres: el vi escumós de qualitat (v.e.q.), produït fora de la regió del cava o fermentat en grans dipòsits (gran-vas) i amb una criança de tres a nou mesos; el vi escumós (v.e.), elaborat pel sistema gran-vas i amb una fermentació que oscil·la entre els 21 i 90 dies; i el vi escumós gasificat (v.e.g.), fabricat amb injecció d'anhídrid carbònic.

La delimitació d'aquesta regió desfermà una polèmica encara vigent entre els dos hòldings xampanyers (Freixenet, S.A. i Codorniu, S.A.), als quals fan costat un nombre no determinat d'altres elaboradors, per una banda, i la major part dels xampanyers del Penedès, per l'altra. Els primers semblen satisfets amb els límits de la regió, ja que això els permet de comprar raïm allà on és més barat i rebaixar, així, les pretensions dels viticultors penedesencs, amb la qual cosa poden reduir els costos de producció i col·locar als mercats espanyols i internacionals un xampany molt competitiu, sense minva del marge de beneficis. Els segons creuen que l'actual denominació «cava», a més d'afavorir els interessos dels més poderosos, esdevé equívoca, ja que permet la promoció de xampanyes elaborats fora del Penedès, a través de l'aprofitament del prestigi que els escumosos d'aquesta comarca tenen arreu. Hom pot apuntar que la creació d'una denominació específica, potser «cava-Penedès», cosa factible dins la normativa comunitària, esdevindria la solució més justa a l'actual conflicte.

En qualsevol cas, tot i les restriccions imposades per la CEE i malgrat la polèmica esmentada, el xampany ha resolt amb èxit la integració espanyola a la Comunitat. En aquest sentit, cal apuntar l'avenç espectacular del xampany català en el mercat britànic,<sup>9</sup> on desplaça, com més va més, els escumosos francesos, i la seva introducció a França, on la seva acceptació és cada dia més gran.

La incorporació espanyola a la CEE ha esperonat la inversió de capitals estrangers, a l'Alt Penedès sobretot. L'any 1989, la firma francesa Moët & Chandon s'instal·là a Sant Cugat Sès Garrigues, amb el nom de Chandon, S.A. i una inversió inicial de 500 milions de pessetes. Poc temps després, la societat francesa Piper Heidsieck adquirí part de les accions de la Companyia Internacional de Grans Vins, empresa pertanyent al grup Manuel Giró i que té caves a Santa Fe del Penedès. Darrerament, la firma Vranken-Lafitte, una



de les deu primeres de la Xampanya quant a volum de producció, s'ha fet amb una participació del 35% a Sadeve, antiga empresa familiar que explota una finca situada al voltant de l'església romànica de Sant Martí de Sadevesa, al terme de Terrassola i Lavit; en canvi d'això, Sadeve ha obtingut el mateix percentatge de participació en la societat comercial *Domaine Vrankel t*, la firma *Vranken-Lafitte*, una de les deu primeres de la Xampanya quant a volum de producció, s'ha fet amb una participació del 35% a Sadeve, antiga empresa familiar que explota una finca situada al voltant de l'església romànica de Sant Martí de Sadevesa, al terme de Terrassola i Lavit; en canvi d'això, Sadeve ha obtingut el mateix percentatge de participació en la societat comercial *Domaine Vrankel Espanya*, que s'encarrega de la distribució del xampany de Sadeve a l'estat espanyol i a l'estranger. Cal afegir, finalment, que, els dos últims anys, empresaris alemanys i japonesos han establert diversos contactes amb algunes societats xampanyeres de l'Alt Penedès, sense que, fins avui, n'hagi sorgit cap projecte de col·laboració, ni s'hagi realitzat cap compra o inversió; val a dir, però, que hom preveu que aquests contactes donin fruit en un futur no massa allunyat.

## Les empreses del ram del xampany

Si hom pren com a indicadors les xifres de producció i el volum d'inversions efectuades dels darrers anys, s'adona aviat del predomini remarcable de Freixenet, S.A. i Codorniu, S.A. Aquestes societats, amb seu a Sant Sadurní d'Anoia, constitueixen dos hòldings,<sup>10</sup> amb una producció diversificada de vi i xampany i amb un nombre considerable de treballadors ocupats (703 i 761, respectivament); posseeixen filials productores i comercials a diferents països, han establert projectes de col·laboració amb firmes estrangeres i tenen gabinets tècnics d'investigació. Per reblar la importància de Freixenet, S.A. i Codorniu, S.A. en el camp de la indústria espanyola, hom pot dir que la revista «*Vivir en Barcelona*»<sup>11</sup> les col·locava, respectivament, als llocs 28è. i 41è. del rànking de les principals empreses d'Espanya, segons la facturació declarada per al 1988.

Freixenet, S.A. reconegué per a l'exercici esmentat uns ingressos de 25.487 milions de pessetes. El 1989, envasà, pel cap baix, 88 milions d'ampolles de xampany, que correspongueren a una facturació de 27.516 milions de pessetes, xifra que li permeté superar la cervesera Damm, S.A., fins aleshores capdavantera en el ram de les begudes a l'estat espanyol. Les xarxes comercials de Freixenet, S.A. s'estenen per Amèrica, on té filials productores a Califòrnia i Mèxic. Endemés, col·labora amb la Universitat de Barcelona en un projecte d'investigació per trobar un nou mètode que permeti d'accelerar el procés de fermentació del xampany.

Codorniu, S.A. assolí, el 1988, uns ingressos de 20.414 milions de pessetes, amb la comercialització de més de 63 milions d'ampolles, entre vi i xampany; l'any següent, els ingressos es xifraren en 23.625 milions de pessetes i els beneficis obtinguts foren avaluats en 2.790 milions. Actualment, Can Codorniu té uns 24 km de caves, cosa que permet l'envelliment de més de 100 milions de botelles de xampany; cal afegir que s'hi estan fent obres d'ampliació que, un cop llestes, hauran incrementat l'àrea d'emmagatzematge en gairebé un 40%. Codorniu, S.A. té distribuïdora pròpia als EUA (*Codorniu USA, Inc.*) i diversos acords financers amb societats de tres països de la CEE,<sup>12</sup> per tal de poder accedir en òptimes condicions al mercat comunitari. Finalment, convé recordar que Codorniu, S.A. participa, juntament amb la universitat californiana de Davis i el Ministerio de

Agricultura, Pesca y Alimentación, en la societat Agro 2.001, que gestiona un viver on s'experimenta amb ceps de les millors varietats de raïm (Chardonnay, Cabernet Sauvignon, Merlot, etc.), per utilitzar-los en les pròpies vinyes i per distribuir-los entre els viticultors a qui compren la collita.

A gran distància d'aquests dos hòldings, hi ha dues empreses i una cooperativa de l'Alt Penedès, les quals assoleixen xifres de vendes notables i tenen, per tant, un pes específic considerable, almenys en la indústria vitivinícola de la comarca. Tal és el cas de Marquès de Monistrol, S.A., que té instal·lacions al poblet de Monistrol d'Anoia; aquesta empresa, que és propietat de Martini Rossi, S.A. i que ocupa 79 treballadors, facturà el 1989 per valor de 1.780 milions de pessetes, dels quals 330 correspongueren a vendes a l'estranger. La segona empresa d'aquest grup és Juvé i Camps, S.A., que té raó social a Sant Sadurn d'Anoia; aquesta societat ha experimentat en els últims cinc anys una expansió espectacular, que l'ha portada a facturar 975 i 1.397 milions de pessetes els anys 1988 i 1989, respectivament. En aquest bloc d'empreses, cal incloure la Cooperativa Vinícola del Penedès (COVIDES), que, als seus cellers de Sant Sadurn d'Anoia i de Vilafranca del Penedès, elabora vi i xampany de més de 700 socis, repartits per dinou municipis de l'Alt Penedès; tot i que bona part de la producció de COVIDES és de vi, el xampany en constitueix una partida gens negligible, ja que aquesta cooperativa arribà a envasar-ne més de 200.000 ampolles el 1989.

En un tercer grup, hi ha tota la resta d'empreses xampanyeres, les xifres de vendes de les quals no superen, en cap cas, els 1.000 milions de pessetes anuals. Val a dir, però, que totes han enregirat, en els darrers anys, un notable procés d'expansió, tant per l'increment de les xifres de vendes com per la inversió efectuada. En aquest tercer bloc, hi ha una bona colla d'empreses familiars que serveixen la tradició artesana d'elaborar xampany de qualitat; aquestes societats, moltes de les quals han modernitzat llurs caves, aprofitant antics estables de cavalls o buidant els vells cellers, mantenen una producció limitada, la qual cosa els permet d'estalviar costos publicitaris i, de vegades, de distribució, les que només venen a la cava, i oferir un xampany amb una relació qualitat-preu molt avantatjosa per al consumidor. Són societats, totes plegades, amb molt bones possibilitats d'expansió en els propers anys quan s'apropa, precisament, el moment d'accedir de ple al mercat europeu.

## **Algunes perspectives de futur**

En primer lloc, és ben probable que la demanda de xampany a l'estat espanyol, que ha crescut considerablement en els darrers anys, mantingui el ritme a l'alça en el futur immediat, en recollir-se els fruits dels esforços de publicitat i de promoció que s'hi estan realitzant, tant per augmentar-ne el consum com per superar el factor d'estacionalitat que afecta la seva comercialització.

En segon lloc, l'existència de xarxes comercials que assegurin la distribució del xampany català arreu del món obre perspectives d'expansió, en un futur no massa llunyà, cap a països, ara com ara, amb un volum de compres incipient. En aquest sentit, convé recordar els projectes de col·laboració amb empreses de països soviètics i eslaus, actualment de més fàcil accés per als capitals occidentals. A més, cal esperar que les exportacions als països de la CEE mantinguin el ritme creixent dels darrers cinc anys, en funció d'una qua-

**Quadre 5**  
**Principals empreses xampanyeres**

Empresa	Municipi	Capital (milions)	vendes (milions)				exportació (milions)				inversió (milions)		Llocs treball fix	Activitat
			1988	1989	1988	1989	1988	1989	1988	1989				
Casa Darnes, S.A.	Torroella de Montgrí	10,00	890,00	915,00								59	Embotellat de vi i xampany	
Caves Hill, S.A.	Olerdola	47,50	295,00	278,00	28,93	26,00	20,00	5,00				15	Elaboració de vi i xampany	
Caves Lavernoja, S.A.	Sant Sadurní d'Anoia	38,50	260,00	260,00	10,00	25,00	6,50	10,00				27	Elaboració de xampany	
Celler Cooperatiu d'Artes	Artes	300,00	450,00	410,00			10,00					15	Elaboració i criança de vi i xampany	
Celler Coop. de Vilafranca del P.	Vilafranca del Penedès	68,00	270,00	275,00			5,00					8	Celler de vi i xampany	
Cellers Gallinany, S.A.	Vilafranca del Penedès	30,00	140,00	200,00				30,00				15	Elaboració de vi i xampany	
Cellers Joan Sardà, S.A.	Castellbiobal	35,10	425,00	450,00	125,00	130,00						30	Elaboració i criança de vi i xampany	
Cellers Pinord, S.A.	Vilafranca del Penedès	13,00		525,00								32	Elaboració de vi i xampany	
Cellers Trobat, S.A.	Garriguella	48,00	130,00	135,00								6	Elaboració de vi i xampany	
Companyia Vinícola de l'Anoia, S.A.	Sant Sadurní d'Anoia	1,00		170,00			25,00	32,00				12	Celler de xampany	
Codorniu, S.A.	Sant Sadurní d'Anoia	2.004,45	15.942,38	17.662,42	2.000,00	1.500,00	1.500,00	1.500,00	1.250,00	1.250,00		409	Elaboració i comerç de vi i xampany	
Codorniu, S.A. (grup)	Barcelona	2.115,00	20.414,00	23.625,00			2.800,00	2.203,00	1.250,00*			761	Elaboració i comerç de vi i xampany	
Coop. Vinícola del Penedès (COVIDES)	Vilafranca del Penedès	168,59	950,00	1.132,95	65,00	3,83	132,90	140,00				48	Elaboració de vi i xampany	
Freixenet, S.A. (grup)	Sant Sadurní d'Anoia	618,00	25.487,00	27.516,00	7.887,00	7.971,00	3.000,00					703	Elaboració i comerç de vi i xampany	
Jaume Serra, S.A.	Barcelona <sup>1</sup>	242,00	480,00	571,00	36,00	50,00	50,00	100,00				41	Elaboració i criança de vi i xampany	
Josep Masachs, S.A.	Vilafranca del Penedès		455,00	550,00	35,00	52,00	25,00	40,00				26	Elaboració de xampany	
Juan José Sigüenza Gázquez	Vilafranca del Penedès		250,00	250,00			6,00	60,00				14	Elaboració de xampany	
Juve i Camps, S.A.	Sant Sadurní d'Anoia	446,00	975,00	1.397,00	97,50	50,00	140,00	150,00				48	Elaboració de vi i xampany	
Masia Vallfornosa, S.A.	Vilobí del Penedès	80,00	347,00	395,00	81,00	78,00	12,00	17,00				24	Elaboració de vi i xampany	
Parret, S.A.	Tiana	35,00	285,00	343,00	11,00	19,00						19	Elaboració de vi i xampany	
Ramon Nadal Giró (Caves Nadal)	el Pla del Penedès		215,00	225,00			11,00	15,00				14	Elaboració de vi i xampany	
Reserves Mont Ferrant, S.A.	Barcelona <sup>2</sup>	29,50	544,00	650,00			11,00	69,00	150,00			22	Elaboració de xampany	
Roger Goulart, S.A.	Sant Esteve Sesrovires	12,00	104,00	150,00	5,00							4	Comercialització de xampany	

<sup>1</sup> Els cellers són a Vilanova i la Geltrú

<sup>2</sup> Les caves són a Blanes i a Sant Esteve Sesrovires; aquestes darreres només les gestiona, ja que són propietat de Roger Goulart, S.A.

Font: *Ali market 90. Informe anual de bebidas y distribución*, tomo II. pàgs. 479-552.

litat que ha fet del xampany català un producte de prestigi, cosa que li ha permès de plan-tejar una ferma competència amb els escumosos francesos, amb un mercat de consum fins el moment ben consolidat.

El manteniment del ritme creixent de la producció de xampany es pot fonamentar, a nivell estructural, en les grans possibilitats d'expansió de la vinya a la regió del cava, on només 39.000 ha. de les 65.000 registrades són plantades amb ceps de varietats aptes per elaborar xampany, tot i que sols en cal la collita de 20.000 per cobrir la demanda actual de raïm de les empreses xampanyeres. Existeix, doncs, la possibilitat d'arribar a doblar les compres de raïm i promoure, si fa al cas, la replantació de ceps de varietats xampanyeres fins a triplicar l'oferta de raïm de 1990.

Hom pot concloure que, malgrat la davallada de les exportacions de l'any passat, el futur immediat de l'agro-indústria del xampany és esperançador, tant per als dos hòldings que aclaparen les vendes a l'estranger, com per a les empreses mitjanes o familiars que elaboren vins escumosos de qualitat, en funció de la progressiva consolidació del producte en els mercats interior i exterior i de les possibilitats d'obrir-ne de nous a l'estranger.

## Notes

- <sup>1</sup> L'any 1551, és datat el testament del pagès Jaume Codorniu, que llegava als seus fills casa i terres, cellers, premses i bótes; aquest document és la primera constància escrita que es té de Can Codorniu. El 1864, s'extingí la saga dels Codorniu i començà la dels Raventós.
- <sup>2</sup> Aquesta institució organitzà, a Tarragona, l'estiu de 1864, unes lliçons sobre l'elaboració de vins escumosos, a càrrec del professor de química de l'Escola Industrial de Barcelona Luís Justo Villanueva, que era, també, director del laboratori de química agrícola de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Ramon Bosch de Noya assegura que l'hisendat reusenc Francesc Gil i Soberano, assistent en aquestes conferències, esdevingué el primer elaborador de xampany a l'estat espanyol. L'any 1872, el professor Villanueva pronuncià una altra tanda de lliçons científiques sobre el mateix tema, aquest cop a Barcelona; en aquestes conferències, hi assistí, entre diversos pagesos penedesencs, Josep Raventós i Fatjó, de Can Codorniu.
- <sup>3</sup> Ramon Bosch de Noya creu que aquest fet té origen en el banquet que, el 4 de març de 1877, les autoritats catalanes oferiren al monarca Borbó a la Universitat de Barcelona. En aquest àpat, se serviren xampanyans curiosament seleccionats per l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, com a acompanyament d'un plat de gall dindi trufat. Val a dir que els vins escumosos escollits havien estat elaborats a Reus, a Blanes i a la Geltrú.
- <sup>4</sup> Salvador Llobet, «La industria del vino espumoso español», pp. 468-469.
- <sup>5</sup> En aquest sentit, hom pot apuntar que Freixenet, S.A. ha iniciat un procés de col·laboració amb societats amb seu a Hongria i a la República de Geòrgia per tal d'accedir més fàcilment en aquest mercats.
- <sup>6</sup> Segons l'Institut Català de la Vinya i el Vi, el consum de vi per persona i any ha disminuït, a l'estat espanyol, de 60 litres el 1980 a 40 litres el 1989. Aquesta xifra no s'ha contrastat, encara, amb la d'altres països on sembla que la reducció, però, pot ser semblant.
- <sup>7</sup> Joan Mier i Albert: «El sector vitivinícola: impacte sectorial de l'adhesió a la C.E.E.» p. 28.
- <sup>8</sup> La regió del cava és formada per 161 municipis, repartits entre les províncies de Barcelona (67), Tarragona (52), Lleida (12), Girona (5), la Rioja (18), Saragossa (2), Navarra (2) i Àlaba (2). En conjunt, la regió del cava aplega 65.000 ha. de vinya, de les quals només 39.000 són plantades amb varietats autoritzades per a l'elaboració de xampany.
- <sup>9</sup> «La Vanguardia», en el número de data 25.II.90, donava unes xifres altament significatives: l'any 1989, la Gran Bretanya comprà 150.000 caixes de xampany espanyol; durant els nou primers mesos de l'any següent, sense incloure, per tant, les festes de Nadal, el volum de compres s'atansà a les 250.000 caixes.
- <sup>10</sup> El grup Freixenet és format per les empreses Freixenet, S.A., Segura Viudes, S.A., Castellblanch, S.A., Comte de Caralt, S.A., Canals i Nubiola, S.A. i René Barbier, S.A.; a més, posseeix el 50% de les accions d'Unió de Cellers de l'Anoia, S.A. i de Cavas Domecq, S.A., on tenen la resta de societats vinícoles. Compta, així mateix, amb la firma Comercial Xampanyera, S.A., que s'encarrega de la distribució del xampany francès «Henri Abelé», i té diverses filials a l'estranger. El grup Codorniu aplega les empreses Codorniu, S.A., Vinícola Rondel, S.A., Masia Bach, S.A. i la societat comercial Vensa.

<sup>11</sup> «Vivir en Barcelona», núm. 62; octubre, 1990.- pp. 20-69.

<sup>12</sup> L'empresa Codorniu, S.A. té vincles comercials amb la francesa Marie Brizard, amb la italiana Fernet Branca i amb l'alemanya Roland Market.

## Bibliografia

- BETTONICA, Lluís (1984): *Els caves de Catalunya*, Ediciones Trébol, Barcelona, 139 p.
- BOSCH DE NOYA I CASANOVAS, Ramon (1990): «Pels camins de la història agrària», a *EL 3 DE VUIT*, Vilafranca del Penedès, 28.9.1990, p. 4.
- BRUNA, Teresa (1990): «El cava de les petites empreses familiars», a «*AVUI, Avui del diumenge*», 2.12.1990, pp. 8-9.
- CIURANA, Jaume (1980): *Els vins de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- CONFRARIA DELS VINS DE CAVA (1980): *El país del cava* (fulletó), Sant Sadurní d'Ànoia.
- DURAN I SAMARANCH, Manuel: *L'exportació de caves i vins de taula catalans*. Conferència mecanografiada (4 p.).
- LLOBET, Salvador (1959): *La industria del vino espumoso español*, a *Estudios Geográficos*, 77, Instituto Juan Sebastián Elcano, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, pp. 459-481.
- MESTRE I RAVENTÓS, Pere i SOLÉ I BORDES, Joan (1988): «La Denominación de Origen Calificada "Penedès" y el cava», a *La Semana Vitivinícola*, núm. 2.185, València, pp. 2.671-2.677.
- MELENDRO, Jordi i BALADA, Ramon (1990): *El Penedès, les caves i la bona taula*, Àncora, Barcelona.
- MIER I ALBERT, Joan (1987): «El sector vitivinícola: impacte sectorial de l'adhesió a la CEE», a *Revista de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre*, Barcelona, pp. 26-28.
- NOVELLA, Joaquim (1988): *L'economia de l'Alt Penedès*, Caixa del Penedès, Barcelona, 343 ps.
- PUIG, Maria-Eugènia: *El cava*, Consejo Regulador de los Vinos Espumosos (article inèdit, mecanografiat). 7 ps.